RZECZNIK PRAW DZIECKA
Monika Horna-Cieślak

Warszawa, 01 lipca 2025 r.

ZZS.422.47.2025.WS
(w odpowiedzi należy podać ten znak sprawy)

Szanowni Państwo
Wojewodowie
według rozdzielnika

Szanowni Państwo Wojewodowie,

w trosce o dobro dzieci i młodzieży, stosownie do art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. 2023 poz. 292), pragnę zwrócić Państwa uwagę na bardzo istotny – w mojej ocenie – aspekt, jakim jest brak powszechnej wiedzy o miejscach oraz formach bezpłatnego, specjalistycznego wsparcia w przypadku pojawienia się trudności emocjonalnych i kryzysów zdrowia psychicznego.

Młode osoby właśnie udały się na niezwykle ważny i potrzebny odpoczynek. Jednak okres wakacji – oprócz radości, relaksu i wspaniałych wspomnień – jest również czasem, który dla niektórych może być wyjątkowo trudny i przytłaczający. Często dzieci doświadczające różnych problemów stają się wówczas „niewidoczne" dla systemu, ponieważ nie są codziennie obserwowane, jak ma to miejsce np. podczas pobytu w szkole. Młodzi ludzie, kontaktując się m.in. z Dziecięcym Telefonem Zaufania Rzecznika Praw Dziecka (800 12 12 12), dzielą się swoimi odczuciami – mówią o poczuciu osamotnienia, bezradności i zagubienia, które nierzadko towarzyszą im podczas letniej przerwy. Dopiero rozpoczęcie nowego roku szkolnego sprawia, że ich trudności stają się bardziej widoczne, ale też niestety bardziej uciążliwe.

Badanie przeprowadzone w 2021 r. przez Centrum Edukacji Obywatelskiej w pierwszych dniach powrotu do nauki stacjonarnej wykazało, że aż dla 73 proc. badanych uczniów powrót do szkoły oznaczał stres, a 52 proc. wyrażało w związku z nim tylko negatywne emocje.[1] Raport UNICEF pt. „Prawa dziecka w Polsce 2024" podaje, że 7 na 10 dzieci wskazuje na stres związany ze szkołą jako najpoważniejszy problem.

Jak wskazuje pani dr Aleksandra Lewandowska, Konsultant Krajowa w dziedzinie psychiatrii dzieci i młodzieży „Psychiatria dzieci i młodzieży funkcjonuje w dynamice roku szkolnego i w pewnej, nazwijmy to, zależności od procesu edukacyjnego. Z początkiem roku szkolnego sukcesywnie obserwujemy napływ pacjentów dziecięcych i to zarówno do oddziałów stacjonarnych dziennych, jak i opieki ambulatoryjnej czy interwencji w ramach izb przyjęć. Najczęściej to są pacjenci nieposiadający adekwatnego wsparcia, które powinno być zapewnione na terenie szkoły. Ewentualnie mają oni zdiagnozowane różnego rodzaju deficyty, zaburzenia psychiczne bądź nie postawiono im jeszcze diagnozy".[2]

Potwierdza to także wzrost liczby kontaktów telefonicznych i na czacie Dziecięcego Telefonu Zaufania oraz zwiększona ilość zgłoszeń wpływających do Biura w tym okresie. To właśnie wtedy rodzice, dzieci i specjaliści zaczynają poszukiwać pomocy, dlatego tak istotne jest, aby ułatwić im dostęp do informacji i otoczyć ich wsparciem w tym procesie.

Z przykrością dostrzegam, że w powszechnej świadomości brakuje wiedzy w zakresie tego jak funkcjonuje system ochrony zdrowia, w tym ochrony zdrowia psychicznego w Polsce – można przypuszczać, że wynika to przede wszystkim z braku edukacji w tym zakresie oraz niedostatecznej liczby kampanii i innych działań informacyjnych. Sytuacja ta jest szczególnie niepokojąca w kontekście wczesnej interwencji, bowiem brak powszechnie dostępnej informacji o miejscach, gdzie można uzyskać specjalistyczną pomoc, opóźnia lub uniemożliwia szybką reakcję, a niekiedy prowadzi do rezygnacji z poszukiwania wsparcia.

[1] Źródło: https://ceo.org.pl/wp-content/uploads/2022/07/73-uczniow-odczuwa-stres-niepewnosc-i-strach-po-powrocie-do-stacjonarnej-szkoly-raport-z-badania-Centrum-Edukacji-Obywatelskiej.docx

[2] Wypowiedź przytoczona w Źródło: Rynek Zdrowia/Mat. Prasowe, Opublikowano: 07 września 2023 08:30: https://www.rynekzdrowia.pl/Psychiatria/Psychiatria-dzieci-i-mlodziezy-Na-przyjecie-na-oddzial-trzeba-czekac-nawet-ponad-2-lata,249589,16.html

W tym miejscu należy podkreślić, że prawo dziecka do ochrony zdrowia, zagwarantowane zarówno w Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w 1989 roku, jak i w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, nakłada na państwo obowiązek podejmowania systemowych działań na rzecz zapewnienia dzieciom dostępu do opieki medycznej, profilaktyki oraz edukacji zdrowotnej. Zapewnienie dostępu do informacji o miejscach udzielających pomocy należy uznać za integralny element edukacji zdrowotnej oraz warunek konieczny do pełnej realizacji prawa dziecka do ochrony zdrowia.

Powyższe budzi również niepokój wobec faktu, iż obecnie bardzo duża grupa dzieci i młodzieży wymaga specjalistycznego wsparcia. Z badań przeprowadzonych w ramach projektu „Kompleksowe badanie stanu zdrowia psychicznego społeczeństwa i jego uwarunkowań – EZOP II" w części dotyczącej dzieci i młodzieży w wieku 7–17 lat wynika, że co ósme dziecko z tej grupy doświadczyło zaburzeń psychicznych. Przekłada się to na ponad pół miliona dotkniętych nimi dzieci i młodzieży. Podobne wnioski płyną z ogólnopolskiego badania dotyczącego jakości życia dzieci i młodzieży, zleconego przez Rzecznika Praw Dziecka. Badanie to wskazuje, że co siódme dziecko w Polsce odczuwa niezadowolenie ze swojego życia w stopniu zagrażającym zdrowiu psychicznemu, a połowa młodych ludzi nie akceptuje samych siebie. Dane zawarte w raporcie projektu „Życie Warte Jest Rozmowy" pt. „Zachowania samobójcze wśród dzieci i młodzieży. Raport za lata 2012–2021" pokazują, że na każdą 28-osobową klasę przypada średnio dwóch uczniów po próbie samobójczej. W Polsce próbę odebrania sobie życia w 2021 roku podjęło od 12 700 do 25 400 osób poniżej 18. roku życia. Te alarmujące dane znajdują odzwierciedlenie także w statystykach dotyczących sektora publicznego świadczeń opieki zdrowotnej. Analiza porównawcza lat 2019 i 2022 wskazuje, że w wyniku pandemii liczba pacjentów dziecięcych do 13. roku życia wzrosła o 87%, a pacjentów młodzieżowych powyżej 13. roku życia – niemal o 168%, którzy wymagali specjalistycznego wsparcia psychicznego.

Wobec takiego stanu rzeczy niezbędne jest podejmowanie międzysektorowych działań na rzecz zapewnienia dzieciom i młodzieży odpowiedniej pomocy w możliwie najlepszych warunkach, jak też systematyczne rozpowszechnianie informacji o miejscach, gdzie można uzyskać wsparcie.

Takimi miejscami są przede wszystkim podmioty lecznicze udzielające świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień w ramach umowy zawartej z Narodowym Funduszem Zdrowia. W wyniku reformy trwającej od 2018 roku, podmioty te funkcjonują w modelu środowiskowej opieki psychologicznej i psychiatrycznej, opartym na trzech poziomach referencyjnych:

1) I poziom referencyjny – Zespół lub Ośrodek Środowiskowej Opieki Psychologicznej i Psychoterapeutycznej dla Dzieci i Młodzieży

2) II poziom referencyjny – Centrum Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży:

   a) wariant I – Poradnia Zdrowia Psychicznego

   b) wariant II – Poradnia Zdrowia Psychicznego + oddział dzienny

3) III poziom referencyjny – Ośrodek Wysokospecjalistycznej Całodobowej Opieki Psychiatrycznej

Co istotne, w nowo powstałych ośrodkach I stopnia pomoc można uzyskać bez skierowania oraz bez konieczności udziału psychiatry. Jak podkreślają eksperci, wczesna interwencja realizowana w naturalnym środowisku dziecka pozwala uniknąć niepotrzebnej hospitalizacji oraz zapobiega rozwojowi poważniejszych problemów. Bardzo ważną rolę w systemie wsparcia – zwłaszcza gdy kryzys psychiczny dziecka wiąże się m.in. z trudnościami szkolnymi lub sytuacją socjalno-bytową – odgrywają również poradnie psychologiczno-pedagogiczne, ośrodki interwencji kryzysowej, powiatowe centra pomocy rodzinie oraz lokalne organizacje pozarządowe.

Zwracam się niniejszym do Państwa, jako Wojewodów – stosownie do art. 12 i art. 22 pkt. 2 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz. U. 2025 poz. 428) oraz art. 2 pkt. 2, 3 i art. 3 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym (Dz. U. 2024 poz. 1670), o rozważenie możliwości zlecenia podległym jednostkom samorządu terytorialnego przygotowania przez okres wakacji ogólnodostępnej informacji dla swoich mieszkańców (w formie publikacji internetowej oraz broszury lub ulotki lub plakatu) o

lokalnych miejscach gdzie można uzyskać dedykowaną dzieciom i młodzieży bezpłatną, specjalistyczną pomoc: psychologiczną, psychiatryczną oraz z zakresu interwencji kryzysowej

Jako Rzeczniczka Praw Dziecka, wraz z pracownikami mojego Biura, wyrażam pełną gotowość do współpracy przy realizacji niniejszego działania, oferując wsparcie pod kątem merytorycznym.

Jestem przekonana, że realizacja tego przedsięwzięcia pozwoli młodym osobom oraz ich bliskim poczuć się bezpieczniej w obliczu trudnych sytuacji i przyczyni się do szybszego uzyskania niezbędnej pomocy.

Z wyrazami szacunku

Monika Horna-Cieślak

Rzecznik Praw Dziecka

/wydane w postaci elektronicznej i podpisane
kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

Biuro Rzecznika Praw Dziecka
ul. Chocimska 6
00-791 Warszawa

Tel. centr. (+48 22) 583 66 00
Dziecięcy Telefon Zaufania 800 12 12 12
rpd@brpd.gov.pl
bip.brpd.gov.pl